

Koncepcia výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím

Obsah:

Predkladacia správa	2
Úvod	2
I. Východiská a zámery	3
1. Zovšeobecňujúce východiská pre všetky druhy postihnutí.....	3
2. Zovšeobecňujúce zámery pre všetky druhy postihnutí.....	5
3. Zovšeobecňujúce zámery pre všetky druhy postihnutí v príprave na povolanie.....	7
4. Špecifiká jednotlivých postihnutí v koncepčných zámeroch	8
II. Realizačné kroky.....	11
Postupné kroky krátkodobého charakteru.....	11
Postupné kroky strednodobého charakteru	12
Postupné kroky dlhodobého charakteru.....	13
III. Odporúčania na dosiahnutie realizácie opatrení a zámerov	14
IV. Záver	15

Predkladacia správa

Na základe plánu hlavných úloh MŠ SR na rok 2000 z 1. OPM dňa 13. januára 2000, bola predložená dňa 23. októbra 2000 na 34. OPM koncepcia výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím. V zmysle záverov 34. OPM bol predmetný materiál upravený a doplnený o grafické znázornenie siete špeciálnych škôl, o zoznam špeciálnych škôl riadených okresnými úradmi, o zoznam tried pre deti s autizmom a o sieť špeciálnych tried v materských a základných školách v SR. Ďalej riadenie špeciálneho školstva je zahrnuté v analýze, vo východiskách a zámeroch ako aj v realizačných krokoch. Integrácia je podrobne rozpracovaná vo všetkých častiach predloženého materiálu. Kroky realizácie sú rozdelené do krátkodobého, strednodobého a dlhodobého časového horizontu. K materiálu prikladáme i kvantifikáciu jednotlivých realizačných krokov.

Požiadavka na vypracovanie koncepcie vyplýva i z uznesenia vlády Slovenskej republiky číslo 799 B1 z 25. júna 1997, ktoré stanovuje prehodnotiť a priebežne novelizovať Koncepciu vzdelávania detí a mládeže so zdravotným postihnutím z roku 1993, s využitím všetkých nových legislatívnych noriem týkajúcich sa občanov so zdravotným postihnutím. Podľa tohto uznesenia schválenú koncepciu predkladá ministerstvo školstva Koordináčnemu výboru pre otázky zdravotne postihnutých občanov v Slovenskej republike.

Na návrhu koncepcie výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím pracovali tímy odborníkov a expertná skupina pod vedením zamestnancov Ministerstva školstva a vedy Slovenskej republiky.

Ministerstvom školstva a vedy SR schválená Koncepcia rozvoja špeciálneho školstva z roku 1993 splnila svoju úlohu. Bola progresívna v roku vzniku, v období transformácie spoločnosti a školského systému. Jej pozitívnym prvkom bolo rozvíjanie dvoch systémových prístupov k vzdelávaniu zdravotne postihnutých a to formou integrovanej prípravy v bežných školách súvisiacej s rozvojom špeciálnopedagogického poradenstva a ďalším rozvojom špeciálnych škôl. Návrh na pripravovanú koncepciu pod názvom „Konštantín“ rešpektoval Štandardné pravidlá na vytváranie príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím, ktoré schválilo Valné zhromaždenie OSN v roku 1993. Realizácia oboch predikcií v praxi, najmä v rozvíjaní integrovaného spôsobu výchovy a vzdelávania narážala na nedostatok finančných prostriedkov. Zabezpečenie materiálnych, priestorových a personálnych podmienok integrácie bolo a je náročné na finančné prostriedky. Pri nedostatku finančných prostriedkov sa v niektorých oblastiach Slovenska uskutočňovala živelná integrácia a špeciálnopedagogické poradenstvo sa nerozvíjalo v intenciách potrieb detí so špeciálnopedagogickými potrebami.

Koncepcia, ktorej súčasťou sú zámery pre nové trendy vo výchovno-vzdelávacom procese detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, uvádza hlavné ciele a návrh realizácie v časovom horizonte 15 až 20 rokov. Hlavné ciele a realizácia nadväzujú na tradície a zvyrazňujú pozitívne prvky výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím.

Navrhovaná koncepcia nadväzuje na predchádzajúce koncepcie a ich realizáciu v praxi. Proces cez koncepciu, legislatívu a prax, čiže realizácia navrhovanej koncepcie bude úspešná v prípade zabezpečenia reálnych finančných podmienok.

V prílohe návrhu koncepcie výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím je uvedené terminologické vymedzenie pojmov a analýza.

Úvod

Hlavnou úlohou špeciálnej pedagogiky v európskom kontexte je sociálna integrácia osôb so zdravotným postihnutím. Všeobecným cieľom ďalšieho rozvoja školskej politiky je vytvoriť deťom a mládeži vyžadujúcej špeciálnu starostlivosť čo najoptimálnejšiu ponuku vzdelávania so zreteľom na individuálne záujmy, schopnosti a predpoklady a umožniť im v najširšej možnej miere prístup k výchovno-vzdelávaciemu procesu.

Ústava Slovenskej republiky v článku 38 ods. 2 uvádza, že osoby so zdravotným postihnutím majú právo na pomoc pri príprave na povolanie a v článku 42 garantuje každému občanovi právo na vzdelanie. Systém výchovno-vzdelávacej sústavy v Slovenskej republike musí preto umožniť v súlade s týmto právom vzdelávanie pre všetkých vrátane príslušníkov národnostných menšín (Ústava SR čl. 34 ods. 2 bod a/). Na základe ratifikácie medzinárodných dohôd Slovenskou republikou je našou povinnosťou vytvárať primerané podmienky pre rozvíjanie osobnosti každého dieťaťa po stránke fyzickej, intelektuálnej, morálnej a sociálnej, tak ako to vyplýva z Deklarácie práv dieťaťa. Článok 5 tejto Deklarácie stanovuje, že dieťaťu, ktoré je znevýhodnené telesne, zmyslovo, mentálne alebo sociálne, musí byť zabezpečená výchova, vzdelávanie a špeciálna starostlivosť podľa jeho potrieb. Všeobecná deklarácia ľudských práv dáva rodičom právo zvoliť pre svoje dieťa spôsob vzdelávania. Prístup k spôsobu a formám výchovy a vzdelávania by mal zaručovať flexibilitu, otvorenosť, prístupnosť, odbornosť, zodpovednosť, nadväznosť, včasnosť, individuálnosť. Vychádzajúc zo Štandardných pravidiel na vytváranie rovnakých príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím má školský systém vytvoriť podmienky k jeho uplatneniu v spoločnosti integrovaným spôsobom života v čo najvyššej miere.

Zmeny v spoločenskom systéme vytvorili predpoklady pre využitie súčasného vedeckého vývoja v oblasti pedagogiky, psychológie, medicíny, techniky a ďalších vedných odborov. Vypracovanie Koncepcie rozvoja výchovy a vzdelávania na najbližších 15 – 20 rokov je teda zamerané na akceptovanie a aplikovanie týchto zmien aj v oblasti špeciálneho školstva.

I. Východiská a zámery

1. Zovšeobecňujúce východiská pre všetky druhy postihnutí

1.1. Ako pozitívnu skutočnosť je potrebné uviesť legislatívne úpravy a metodické materiály vydané Ministerstvom školstva SR, ktoré napriek nedostatku finančných prostriedkov ovplyvnili proces prípravy detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V roku 2000 bola v Zbierke zákonov uverejnená vyhláška MŠ SR číslo 63/2000 Z. z., ktorou sa novelizovala vyhláška MŠ SR č. 212/1991 Zb. o špeciálnych školách. Rešpektovala požiadavky praxe a možnosti, ktoré poskytoval v súčasnosti platný školský zákon. V tom istom roku bol prijatý poslanecký návrh zákona č. 229/2000 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov a zákon číslo 230/2000 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení zákona NR SR č. 222/1996 Z. z. Poslanecká novela školského zákona priniesla pozitívne zmeny najmä v špeciálnych školách pre deti s mentálnym postihnutím a v terminológii.

Pre skvalitnenie koordinácie výchovno-vzdelávacieho procesu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vydalo MŠ SR, za aktívnej účasti Štátneho pedagogického ústavu v Bratislave, viacero metodických materiálov. Sú to najmä:

- a) Vzdelávanie chorých a zdravotne oslabených žiakov v špeciálnych triedach bežnej základnej školy(z roku 1998).
- b) Prehľad predpisov k zaradovaniu žiakov do výchovno-vzdelávacieho procesu a k jeho organizácii v školách pri zdravotníckych zariadeniach (z roku 1998).
- c) Koncepcia špeciálnopedagogického poradenstva (z roku 1998).
- d) Informačno-metodický materiál k integrácii žiakov so špeciálnopedagogickými potrebami do základných škôl s účinnosťou od 1. septembra 1999.
- e) Informačno-metodický materiál pod názvom „Úloha školského špeciálneho pedagóga v základnej škole“ s účinnosťou od 1.septembra 1999.
- f) Vzorový štatút zariadení špeciálnopedagogického poradenstva schválený 21. decembra 1999.
- g) Metodické pokyny na slovné hodnotenie a klasifikáciu žiakov osobitných škôl a žiakov špeciálnych tried pre mentálne postihnutých žiakov v základných školách s platnosťou od 1. septembra 2000.
- h) Informačno-metodický materiál k prijímaniu a integrácii žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do stredných škôl (1.9.2000).
- i) Vzorový individuálny reedukačný program pre deti umiestnené v diagnostických centrách a reedukačných domovoch (18.9.2000).

1.2. Základom harmonického vývinu dieťaťa je primeraná náročnosť na medziľudské vzťahy. Ona podmieňuje i spôsob zapojenia dieťaťa do školy, do pracovného procesu a do spoločnosti. Je potrebné dbať, aby rozvoj schopností bol v harmonickom vzťahu k duchovným hodnotám dobra, spravodlivosti, úcty k inému človeku a osobnej skromnosti. Vo výchovno-vzdelávacom procese sa zamerať na tvorivú motiváciu k zažívaniu úspechu, ktorá dokáže zaangažovať každé dieťa na aktívnom sebarozvoji na správnom chápaní seba a sveta okolo seba. Vzdelávací proces individualizovať na osobnosť žiaka a na jeho základné ľudské potreby.

1.3. V špeciálnej pedagogike zaujíma a v budúcnosti bude zaujímať popredné miesto pedagogika viacnásobne postihnutých. Je to dané náročnosťou práce a tým, že pri objektívnej diagnostike len jedno klasické postihnutie alebo narušenie u postihnutých jedincov je čoraz zriedkavejšie. Aj napriek tomu, že sústava špeciálnych škôl je široko koncipovaná, vyskytujú sa deti s takým neobvyklým alebo kombinovaným postihnutím, ktoré nie je možné zaradiť do žiadnej existujúcej špeciálnej školy. Pretože deti s ťažkým viacnásobným postihnutím pribúda, bude potrebné vytvoriť zariadenia špecializované pre komplexnú výchovno-vzdelávaciu, zdravotnú a sociálnu starostlivosť s odborníkmi, špecialistami pre každý druh postihnutia.

Dosiahnuť úspech v reedukačnom procese u detí a mladistvých s poruchami psychosociálneho a emocionálneho vývinu je veľmi náročné a podmienené mnohými faktormi. Jednotlivé modely reedukačných programov podčiarkujú buď pôsobenie na „vnútorné“ faktory, ktoré viedli k delikventnému vývinu, alebo dôležitosť kvality sociálneho prostredia a výchovného pôsobenia, resp. sa obidva prístupy v rozličnej miere kombinujú. Napriek snahe teoretikov aj pracovníkov z praxe nájsť a overiť čo najefektívnejší model vzájomne prepojených a systematicky nadväzujúcich metód a postupov, vychádzajúcich z vedeckých poznatkov psychológie, pedagogiky, špeciálnej a liečebnej pedagogiky, psychiatrie a iných vedných odborov, preda sa ukazuje ako najdôležitejší ľudský faktor. Revízie jednotlivých modelov ukázali, že prvoradé sú osobnostné kvality odborného personálu, ktorý je v priamom kontakte s chovancami reedukačných domovov. Láskavý a chápaný postoj voči deťom a mladistvým s delikventným vývinom správania ako predpoklad získania si ich dôvery tvorí základ pre aplikáciu profesionálnych reedukačných programov.

1.5. Koncepcia logopédie v školstve je zameraná na deti s narušenou komunikačnou schopnosťou (ďalej len NKS). Pre deti s NKS sa zriaďujú špeciálne materské školy a

špeciálne základné školy. V špeciálnych materských školách pre deti s NKS pracujú špeciálni pedagógovia - logopédi. Na základe logopedickej diagnostiky vypracovávajú stimulačné programy vývinu reči a vykonávajú individuálnu logopedickú starostlivosť vrátane poradenskej činnosti. V špeciálnych základných školách pre žiakov s NKS didaktika vyučovania zohľadňuje princíp špeciálnopedagogickej starostlivosti. Žiaci sú vyučovaní podľa špeciálneho učebného plánu (je rozšírený o individuálne logopedické cvičenia), prostredníctvom špeciálnych metód, foriem a prostriedkov. Vyučujú tu špeciálni pedagógovia -logopédi.

1.6. Kľúčom k oživeniu rozvoja špeciálneho školstva je jeho primerané finančné zabezpečenie. Nie je pravidlom, že priamoúmerne s rastom finančných prostriedkov vynakladaných na špeciálne školstvo bude rásť aj jeho úroveň. Platí však, že základnou podmienkou rozvoja je zabezpečenie personálnych materiálnych a priestorových podmienok. Pri neustále klesajúcich vkladoch do výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami nemôže stúpať jeho úroveň. Reštriktívna politika v tejto oblasti spôsobuje ťažko napravitelné, ba dokonca nenapravitelné škody.

1.7. Dôležitým východiskom pri riadení špeciálneho školstva je rešpektovať doterajšie skúsenosti a tradície v riadení, ako aj požiadavky špeciálnopedagogickej praxe na racionálne a odborné riadenie špeciálnych škôl z vyšších územných celkov. Pri reformách štátnej správy a samosprávy rešpektovať potreby postihnutých ľudí v spoločnosti a vytvárať pre nich podmienky pre úspešné vzdelávanie najmä formou dotácií zo štátneho rozpočtu.

1.8. Perspektívny rozvoj špeciálneho školstva, výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami bude determinovaný zásadami:

- a) demokratizmom, v zmysle všeobecnej prístupnosti, dostupnosti, povinnosti, bezplatnosti, ale aj demokraciou v riadení a fungovaní špeciálneho školstva,
- b) humanizmom, ako výchovnej funkčnosti, efektívnosti, samostatnosti, alternatívnosti a otvorenosti školy,
- c) diferencovanosťou v prístupe k osobnosti žiaka s postihnutím a orientáciou na celoživotné vzdelávanie,
- d) permanentnosťou vzdelávania a sebazvdelávania,
- e) anticipatívnosťou, predvídavosťou špeciálnej výchovy a vzdelávania. (Zásady prevzaté z publikácie Paradigma školy Doc. Matej Beňo).

2. Zovšeobecňujúce zámery pre všetky druhy postihnutí

2.1. Rozvíjať integrovaný spôsob výchovy a vzdelávania a vytvárať pre to vhodnejšie podmienky v personálnej, priestorovej a materiálnej oblasti. Motivovať pedagogických zamestnancov finančným a morálnym ohodnotením za úspešnú integráciu zdravotne postihnutých detí v bežných školách. Využívať prvky integrácie i v špeciálnych stredných školách a umožniť integrovať intaktnú populáciu do špeciálnych stredných škôl nad stanovený limit počtu žiakov. Integrácia si vyžaduje dôsledné individuálne posúdenie každého riešenia. K tomuto procesu nepristupovať celoplošne bez zreteľa na typ postihnutia a prognózu. Úspech závisí aj od postoja okolia. Pri zabezpečovaní starostlivosti o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej len ŠVVP) dosiahnuť plynulú medzirezortnú spoluprácu.

2.2. Zriadiť v časovom horizonte do r. 2015 v každom okrese SR zariadenie špeciálnopedagogického poradenstva, ktoré by vo svojej spádovej oblasti vyhládavalo a evidovalo zdravotne postihnuté deti a mládež a poskytovalo im komplexnú špeciálnopedagogickú starostlivosť. Špeciálnopedagogické zariadenia nezriaďovať na úkor likvidácie materských škôl.

2.3. Na princípe činnosti zariadenia špeciálnopedagogického poradenstva zriaďovať centrá starostlivosti o deti a mládež so špeciálnopedagogickými potrebami ako špecializované odborné pracoviská zaoberajúce sa prevenciou, výskumnou činnosťou, diagnostikou, rehabilitáciou, kompenzáciou, korekciou, intervenciou, posudkovou konzultačnou a metodickou činnosťou pre jednotlivé postihnutia zvlášť. Úzkou spoluprácou zariadení špeciálnopedagogického poradenstva s rodičmi postihnutých detí a predškolskými zariadeniami zabezpečovať výber najoptimálnejšieho spôsobu predškolskej výchovy detí s ŠVVP.

2.4. Vypracovať štandardy s konkrétnymi požiadavkami, ktoré musí žiak za daný časový úsek zvládnuť tak, aby sa prechod žiaka zo špeciálnej školy na školu bežného typu a naopak počas celého školského roku mohol uskutočniť prakticky bez vážnych problémov.

2.5. Mimoriadne nadaným a talentovaným deťom so ŠVVP umožňovať štúdium podľa individuálnych vzdelávacích programov tak, aby sa mohlo výrazne rozvíjať ich nadanie a talent.

2.6. Prekonať tzv. „živelnú integráciu“ a vytvoriť adekvátne personálne a materiálne podmienky na školách a školských zariadeniach bežného typu. V špeciálnych školách zostanú len žiaci, ktorí budú potrebovať segregovaný - „chránený“ spôsob výchovy a vzdelávania. Špeciálne školy sa svojím veľkým potenciálom príslušných odborníkov a sústredením postupne profilujú na centrá výchovy a vzdelávania detí a mládeže s ŠVVP. Na pôde týchto škôl sa budú verifikovať nové metódy a formy výchovy a vzdelávania postihnutých, tvoriť a overovať nové učebnice, kompenzačné a reedukačné pomôcky a pod. Špeciálne základné a stredné školy sa výraznejšie otvoria svojmu okoliu, zintenzívnia spoluprácu s bežnými školami a v spolupráci so zariadeniami špeciálnopedagogického poradenstva im budú poskytovať odbornú-metodickú pomoc. Legislatívne a organizačne sa umožní žiakom špeciálnych škôl navštevovať niektoré vybrané predmety v školách bežného typu a naopak integrované vzdelávané žiakom a žiakom zo špeciálnych tried pri školách bežného typu sa v prípade potreby sprístupní čiastočný pobyt v špeciálnej škole. Pre naplnenie týchto zámerov je potrebné:

- a) Činnosť špeciálnych základných škôl, špeciálnych tried, ako aj škôl uskutočňujúcich individuálnu integráciu orientovať tak, aby väčšina ich absolventov bola pripravená pokračovať v štúdiu na stredných školách bežného typu.
- b) Jednotlivé učebné programy, metódy a formy, ako aj vyučovacie stratégie rozvíjať tak, aby vychádzali v čo najväčšej miere v ústrety vzdelávacím potrebám a požiadavkám postihnutých detí a boli zladené s možnosťami uplatnenia sa na trhu práce.
- c) Racionalizovať a skvalitniť riadenie špeciálnych škôl a domovov sociálnych služieb pre deti s telesným postihnutím a to buď legislatívnym stanovením pravidiel najmä v ekonomike alebo zjednodušením riadenia a úspornými opatreniami (združené školy, internátne školy).
- d) Doriešiť problematiku prípravy a tvorby učebníc pre zrakovo postihnutých, aby boli v plnom rozsahu využiteľné u integrované vzdelávaných postihnutých žiakov. Zabezpečiť študijné texty pre ťažko zrakovo postihnutých a nevidiacich v slovenskom znakovom kóde Braillovhého bodového písma .
- e) Na špeciálnych školách a zariadeniach špeciálnopedagogického poradenstva vytvárať pracoviská zamerané na stimuláciu zraku, sluchu, reči, motoriky ako nevyhnutných predpokladov pre úspešné začlenenie detí do výchovno-vzdelávacieho procesu.
- f) Personálne zabezpečiť špeciálne školstvo najmä podpornými učiteľmi pri ťažkých a kombinovaných postihnutiach a využívať individuálne výchovno-vzdelávacie programy. Predpokladáme v najkratšom možnom termíne legislatívne a ekonomické doriešenie funkcie podporného, resp. pomocného pedagogického zamestnanca. Podporný pedagogický zamestnanec bude vo výchovno-vyučovacom procese pomáhať jednému

viacnásobne postihnutému dieťaťu, pričom prácu viacerých podporných pedagógov bude odbornou-metodicky riadiť školský špeciálny pedagóg, prípadne zamestnanci príslušného zariadenia špeciálnopedagogického poradenstva.

2.7. Deklarácia ľudských práv umožňuje zákonnému zástupcovi detí s rôznym postihnutím slobodne sa rozhodnúť o návšteve špeciálnej školy alebo školy bežného typu. Z uvedeného dôvodu a vzhľadom na potreby jednotlivých regiónov rozšíriť sieť špeciálnopedagogických zariadení typu detských integračných centier, špeciálnych škôl alebo špeciálnych tried najmä pre deti s telesným postihnutím, kde je nedostatočná kapacita týchto škôl.

2.8. Pri výchove a vzdelávaní ťažko zdravotne postihnutých venovať osobitnú pozornosť rozvoju kompenzačných mechanizmov minimalizujúcich negatívne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia a zabezpečiť bezbariérovosť.

2.9. Podporovať individuálne štúdium v domácom prostredí aj s využitím audiovizuálnej techniky, kompenzačných pomôcok, počítačov a televízie prostredníctvom komplexu služieb zariadení špeciálnopedagogického poradenstva.

2.10. Pre kvalitnú prípravu pedagogických zamestnancov v špeciálnom školstve opätovne zaviesť inštitút cvičnej školy.

2.11. V špeciálnych školách, v školách a školských zariadeniach bežného typu so žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vytvoriť pracovné miesta pre podporných pedagógov, špeciálnych pedagógov (logopéd, surdopéd, tyflopéd, somatopéd, psychopéd), rehabilitačného odborníka, liečebného pedagóga a podľa potreby aj iných odborných zamestnancov.

3. Zovšeobecňujúce zámery pre všetky druhy postihnutí v príprave na povolanie

3.1. Základným cieľom výchovno-vzdelávacieho procesu je úspešné včlenenie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do spoločnosti. Je to možné za predpokladu tvorivo-humánnej edukácie a získania najvyššej kvalifikácie na vykonávanie zmysluplnej pracovnej činnosti. Koncepcia výchovy, vzdelávania a odbornej prípravy perspektívne bude vytvárať podmienky pre realizáciu diferenciacie vzdelávania a odbornej prípravy podľa záujmov a schopností zdravotne postihnutých žiakov. Zároveň rešpektovať požiadavky pedagogických pracovníkov z praxe, poskytovať väčší priestor tvorivej práci učiteľov a rozhodovaniu riaditeľov škôl. Umožňovať školám vytvárať vlastný profil, štýl práce so zodpovednosťou za úroveň vzdelávania a odbornej prípravy žiakov.

3.2. Profesionálnej príprave postihnutej mládeži je potrebné venovať zvýšenú pozornosť predovšetkým s ohľadom na trh práce. Orientovať žiakov k voľbe takých učebných a študijných odborov, ktoré dávajú možnosť mnohostrannejšieho uplatnenia so zameraním na vytypované študijné a učebné odbory, zároveň aktualizovať učebné a študijné odbory vzhľadom na trh práce, zamerať sa na rozšírenie možnosti študijných a učebných odborov v spolupráci s Národným úradom práce. Skvalitniť prípravu na povolanie aj možnosťou predĺženia vzdelávania na 12 rokov. Zvýšiť podiel telesne postihnutých v terciálnej sfére vzdelávania.

3.4. Perspektívne v špeciálnych stredných školách pripraviť integrované štúdium pre intaktnú populáciu a žiakov s postihnutím. Predchádzať nezamestnanosti a v rámci celoživotného vzdelávania zriadiť v SR centrá pracovnej rehabilitácie, ktoré budú zabezpečovať rekvalifikácie a rôzne kurzy pre získanie ďalších zručností s nadväznosťou na uplatnenie sa na trhu práce. Do financovania tohoto procesu zapojiť rôzne zdroje. Napr. Národný úrad práce, samotných záujemcov, zamestnávateľské organizácie a štátny rozpočet.

3.5. Za neodlučiteľnú súčasť úloh špeciálneho školstva sa považuje vzdelávanie postihnutých jedincov aj v dospelosti, ktoré im umožňuje dopĺňovanie, alebo rozširovanie vzdelávania, získanie odborností, a to formou nadstavbového štúdia, kurzu či rekvalifikácie.

3.6. Pripravovať mládež so ŠVVP k štúdiu na vysokých školách a k výkonu kvalifikovaných povolání v široko koncipovaných študijných a učebných odboroch stredných škôl.

3.7. Štúdium na vysokých školách uskutočňovať prostredníctvom podporných centier a koordinátorov, ktorí vytvárajú podmienky pre štúdium nadaných a talentovaných postihnutých jedincov. Táto činnosť bola na niektorých vysokých školách podporovaná programom PHARE. Perspektívne bude nevyhnutné zriaďovať takéto centrá na všetkých univerzitách a fakultách v SR.

4. Špecifiká jednotlivých postihnutí v koncepcných zámeroch

4.1. V nadväznosti na skvalitnenie evidencie a depistáže vytvoriť v špeciálnych školách a poradenských zariadeniach podmienky pre včasnú starostlivosť **o zrakovo postihnuté deti** v predškolskom veku. Okrem učebníc a pracovných listov pre zrakovo postihnutých zabezpečovať tvorbu študijných textov (tabuľky, mapy, slovníky) aj v elektronickej podobe a v slovenskom znakovom kóde Braillovo bodového písma.

4.2. V **špeciálnych školách pri zdravotníckych zariadeniach** dôsledne realizovať povinnú školskú dochádzku a poskytovať výchovno-vzdelávaciu starostlivosť aj deťom zo stredných škôl. Upraviť právne normy tak, aby v prvej etape v rámci povinnej školskej dochádzky a v druhej etape do 18. roku veku dieťaťa bola zabezpečená špeciálnopedagogická výchovno-vzdelávacia starostlivosť v školách pri zdravotníckych zariadeniach žiakom zo stredných škôl. Závery špeciálnych pedagógov zo špeciálnych škôl pri zdravotníckych zariadeniach rešpektovať a na základných školách prijať hodnotenie a klasifikáciu zo špeciálnych škôl pri zdravotníckych zariadeniach ako plnohodnotnú.

4.3. Poskytovať včasnú špeciálnopedagogickú starostlivosť **deťom so sluchovým postihnutím** a ich rodičom, ktorá je zárukou úspešného štúdia a začlenenia do spoločnosti. Pred vstupom do základnej školy umožniť sluchovo postihnutým deťom potrebnú prípravu na zvládnutie pojmotvorného bohatstva. V zariadeniach ranej a predškolskej starostlivosti využívať individuálne výchovno-vzdelávacie programy, ktoré rešpektujú individuálne danosti a schopnosti dieťaťa. U detí sluchovo postihnutých neodporúčať odloženie povinnej školskej dochádzky, ale zabezpečiť primeraný a úspešný výchovno-vzdelávací proces. Realizovať program vytvorenia podmienok pre aplikáciu zákona NR SR č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb vo výchovno-vzdelávacom procese sluchovo postihnutých v systéme materských, základných, stredných a vysokých škôl SR . Vyprofilovať špeciálne školy pre sluchovo postihnutých vzhľadom na používané metódy edukácie. Využívať vnútornú diferenciaciu v používaní metód v súvislosti so zložením sluchovo postihnutých žiakov. Podporiť elektronické spracovanie slovníka posunkovej reči v spojitosti s činnosťou a výrazmi v slovenskom a anglickom jazyku. Podporiť tvorbu slovníkov posunkovej reči a učebníc s aplikáciou posunkovej reči v jednotlivých predmetoch. (Pozn.: Používanie posunkovej reči vo výchovno-vzdelávacom procese si vyžaduje minimálny rozsah 3 000 pojmov.)

4.4. Vo výchove a vzdelávaní **detí s mentálnym postihnutím** rešpektovať nasledujúce základné kritériá:

- a) záujem spoločnosti na vzdelávaní všetkých mentálne postihnutých žiakov, teda aj ťažko mentálne postihnutých, ktorí boli doposiaľ oslobodzovaní od povinnej školskej dochádzky s cieľom v čo najväčšej miere ich sociálne integrovať,
- b) špeciálnopedagogickým pôsobením umožniť akceleráciu vývinu mentálne postihnutých detí v každej oblasti osobnosti dieťaťa v maximálnej možnej miere,

c) pri aplikácii špeciálnych výchovných a vyučovacích metód rešpektovať osobnosť dieťaťa a klásť na neho požiadavky primerané jeho mentálnemu potenciálu.

4.5. Zriaďovať praktické školy, ktoré žiakov pripravujú na vykonávanie jednoduchých pracovných činností v chránených pracoviskách zriaďovaných podľa zákona NR SR č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti.

4.6. Do špeciálnych základných škôl a špeciálnych tried pre deti s mentálnym postihnutím a do bežných základných škôl v rámci integrácie zaraďovať žiakov s mentálnym postihnutím po ich dôkladnom špeciálnopedagogickom a pedagogicko-psychologickom vyšetrení. Legislatívne zakotviť rediagnostické vyšetrenia pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a realizovať ich v stanovených intervaloch, najneskôr každé tri roky.

4.7. Organizovanie **logopedickej starostlivosti** v ranom, predškolskom, školskom období bude komplexne riešené v systéme špeciálneho školstva (v školách pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou – pre chybne hovoriacich, nehovoriacich), ďalej v systéme bežného školstva a prostredníctvom zariadení špeciálnopedagogického poradenstva.

Prax si vyžaduje, aby v zariadeniach špeciálnopedagogického poradenstva každého regiónu pracoval, popri iných špeciálnych pedagógoch a odborných pracovníkoch, aj logopéd. Logopéd zabezpečuje poskytovanie súboru špeciálnopedagogických intervencií a služieb, ktoré si vyžaduje komplexná logopedická poradenská činnosť v rezorte školstva s možnosťou prepojenia na odbornú spoluprácu s inými rezortmi, najmä s rezortom zdravotníctva, práce, sociálnych vecí a rodiny.

4.8. Deťom s **viacnásobným postihnutím** venovať zvýšenú pozornosť. Pre viacnásobne postihnutých žiakov s normálnym intelektom zriaďovať špeciálne triedy a špeciálne základné školy.

4.9. Pre **deti s autizmom** vytvoriť systém inštitucionálnej starostlivosti, ktorá by zahŕňala depistáž, včasnú diagnostiku, poradenstvo, výchovu a vzdelávanie, prípravu na povolanie a začlenenie osôb s autizmom do pracovného procesu.

Systém musí byť ucelený, medzirezortne úzko prepojený, čo vyplýva zo špecifík danej diagnózy, nakoľko osoby s autizmom vo väčšine prípadov nedosahujú taký stupeň sociálnej prispôsobivosti, aby mohli byť plne integrované do spoločnosti, alebo aby mohli meniť sociálne prostredie.

V závislosti od stupňa postihnutia a pozitívneho vývinu detí s autizmom na základe špeciálno-pedagogického pôsobenia je však tiež potrebné zabezpečovať podmienky pre ich postupnú integráciu do výchovno-vzdelávacieho systému bežnej populácie žiakov plniacich povinnú školskú dochádzku, pripravujúcich sa na povolanie alebo v záujmovej sfére pri využívaní voľnočasových aktivít.

a) Poradenstvo

Vytvoriť sieť poradenských špeciálnopedagogických zariadení zameraných aj pre deti s autizmom, ktorá pokryje všetky kraje SR. Dieťa v nich bude komplexne vyšetrené a budú mu poskytnuté potrebné služby počnúc zdravotnými, rehabilitačnými, špeciálnopedagogickými, psychologickými a sociálnymi končiac. Tieto služby zabezpečovať v špeciálnopedagogických zariadeniach v rezorte školstva, prípadne v špecializovaných centrách rezortu sociálnych vecí s komplexnou starostlivosťou o osoby s autizmom v zmysle medzirezortnej a celoživotnej starostlivosti.

b) Predškolská výchova

Výchovná starostlivosť o deti s autizmom v predškolskom veku by mala byť zabezpečená buď formou vytvárania špeciálnych tried v bežných materských školách alebo vytváraním podmienok pre predškolskú výchovu pri školách pre deti s autizmom, prípadne v regionálnych centrách pre autistov.

c) Povinná školská dochádzka

Výchovu a vzdelávanie žiakov s autizmom uskutočňovať v špeciálnych školách alebo triedach pre žiakov s autizmom. V týchto školách vytvárať podmienky pre uplatňovanie štrukturalizovaného využívania priestoru, času a činností žiakov, t.j. optimálne podmienky, bez ktorých nie je výchova a vzdelávanie žiakov s autizmom efektívna. V individuálnych prípadoch riešiť zabezpečovanie výchovy a vzdelávania aj v regionálnom centre pre autistov na základe medzirezortnej dohody. Školskú dochádzku začínať prípravným ročníkom. Základnú školu koncipovať ako desaťročnú s rozčlenením na stupne určené podľa sociálnej prispôsobivosti dieťaťa s autizmom a jeho mentálneho potenciálu.

d) Príprava na povolanie

Dôležitou súčasťou výchovy a vzdelávania je profesijná príprava alebo príprava na samostatný spôsob života po ukončení povinnej školskej dochádzky. Zabezpečovať ju buď v školách alebo v regionálnych centrách pre autistov s prepojením na chránené dielne alebo iné pracoviská s vytvorenými pracovnými a sociálnymi podmienkami pre osoby s autizmom.

4.10. Nadväzne na depistážnu, profylaktickú, poradenskú a terapeutickú činnosť školských psychológov, školských špeciálnych pedagógov, výchovných poradcov a poradenských pracovníkov utvárať sieť **ambulantných zariadení pre prácu s ohrozenou mládežou**. Ide o *centrá výchovnej a psychologickkej prevencie (CVPP)*, ktorých poslaním je zastaviť patologický vývin osobnosti, sanovať osobnosť dieťaťa, pomôcť jeho pozitívnemu zapojeniu do školského života a detskej society, pričom sa počíta s úzkou spolupracou s rodinou. Odborná pracovná náplň centier zahŕňa najmä diagnostickú a reedukačnú (terapeutickú) činnosť, umožnenie trávenia voľného času spoločensky akceptovateľnými aktivitami, poradenskú činnosť rodičom, deťom, škole. Predpokladá sa systematické a permanentné poskytovanie služieb, kedykoľvek o to klient požiada, teda po celých 24 hodín, pričom by súčasťou centra bolo aj primerané lôžkové oddelenie. Vysokým pozitívom centier oproti ústavnej starostlivosti je práca s ohrozenými deťmi a mladistvými ambulantnou formou, teda bez vyňatia z rodinného prostredia, samozrejme, ak je zachovaná funkčnosť rodiny.

4.11. **Špeciálne výchovné zariadenia** plnia úlohy výchovnej prevencie u tých detí a mladistvých, kde poruchy mravného, emocionálneho, charakterového a sociálneho vývinu sú také, že sa ukázala neefektívnosť pôsobenia ambulantnou formou, alebo túto formu nie je možné realizovať pre zlyhanie rodinného výchovného prostredia. Zvýšenú efektívnosť práce jednotlivých typov zariadení je potrebné zabezpečiť vnútornou diferenciaciou a dôsledne cieleňou odbornou reedukačnou činnosťou, nadväzne na kvalitnú diagnostiku.

V celom systéme výchovno-vzdelávacieho procesu vychádzať z princípov humánnosti a vysokej odbornosti. Humanizácia reedukačného systému v špeciálnych výchovných zariadeniach predpokladá najmä:

- a) Utváranie prostredia pre reedukačný proces tak, aby sa čo v najväčšej možnej miere podobalo rodinnému výchovnému prostrediu:
 - vytvorením podmienok pre diferencovaný, individuálny prístup v reedukačnom procese znížením počtu detí a mladistvých vo výchovných skupinách v závislosti od stupňa narušenia správania a osobnosti. Individualizáciou reedukačného procesu, odbúravaním spoločných hromadných reedukačných aktivít a vytváraním špecifickej výchovnej

atmosféry každej výchovnej skupiny predchádzať vzniku depriváčného syndrómu, pocitu frustrácie a napätia u chovancov, ako aj prenosu asociálnych vzorov správania,
- stabilizáciou odborného personálu tak, aby mohli byť nadviazané a udržiavané relatívne stále sociálne a emocionálne vzťahy chovanec - príslušný odborný pracovník,
- utváraním materiálnych a priestorových podmienok.

- b) Dôsledné rešpektovanie výsledkov psychologickkej, špeciálno-pedagogickkej a lekárskej diagnostiky pri aplikovaní odborných postupov v reedukačnom procese.
- c) Zvýšenie počtu pedagogických zamestnancov s úplným stredným odborným vzdelaním, ktorí môžu v čase práce vychovávateľa s jedným chovancom, alebo s časťou výchovnej skupiny zabezpečovať výchovnú činnosť s ostatnými chovancami.
- d) Vytváranie podmienok pre pobytové návštevy rodičov a prácu s nimi.
- e) Uplatňovanie overovania psychickej spôsobilosti pedagogických zamestnancov na výkon tohoto povolania.
- f) Vytvorenie systému psychohygienických opatrení a psychologickej starostlivosti o zamestnancov priamo pracujúcich s deťmi v reedukačných domovoch.

II. Realizačné kroky

Návrh realizačných krokov vychádza z analýzy súčasného stavu vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, z východísk a zámerov a z aktuálnych výsledkov výskumu, ako aj z pripomienok k tvorbe koncepcie. Návrh je rozvrhnutý do krátkodobého, strednodobého a dlhodobého časového horizontu. V nastávajúcom období je potrebné zaoberať sa dosiahnutím nasledovných riešení systémom postupných krokov.

Postupné kroky krátkodobého charakteru

1. Pri zabezpečovaní starostlivosti o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej len ŠVVP) dosiahnuť plynulú medzirezortnú tímovú spoluprácu a túto vyžadovať na všetkých stupňoch riadenia.
T: 2001
Z: Sekcia 4 MŠ SR v spolupráci so sekciami MZ SR a MPSVaR SR
2. Podieľať sa na príprave a spracovaní normatívov pre špeciálne školstvo. Do konca decembra 2001 spracovať inventarizáciu materiálno-technických podmienok špeciálnych škôl a predložiť ju na rokovanie OPM s návrhmi na racionalizáciu počnúc rokom 2002 systémom postupných krokov.
T: 2001
Z: Sekcia 4 v spolupráci so sekciou 9
3. V sieti špeciálnych škôl uskutočniť zmeny, ktoré zabezpečia ich dostupnosť v jednotlivých regiónoch SR aj z hľadiska dostupnosti územia verejnou hromadnou dopravou. Podporovať zriaďovanie špeciálnych tried v bežných školách. V rámci existujúcich špeciálnych škôl a špeciálnych tried vytvárať podmienky pre vzdelávanie a výchovu detí s ťažkým a viacnásobným postihnutím a schváliť systemizované miesta pre podporných pedagógov.
T: 2002
Z: Sekcia 4 MS SR v spolupráci s orgánmi štátnej správy v školstve a školskej samosprávy
4. Dosiahnuť skvalitnenie procesu integrácie legislatívnym určením povinnosti pre zriaďovateľa a riaditeľa školy, ktorý integruje žiakov, zabezpečiť materiálne, personálne a priestorové podmienky pre jej úspešnú realizáciu. Skvalitnenie procesu sa týka aj

riaditeľa školy, ktorý vydal rozhodnutie o oslobodení od povinnosti dochádzať do školy, aby v prípade , že to umožňuje jeho zdravotný stav, oslobodenému žiakovi zabezpečil individuálne vzdelávanie.

T: 2002

Z: Sekcia 4 v spolupráci s odborom 13

5. Integrovaným žiakom , ktorí nemôžu plniť požiadavky príslušných osnov, umožniť vzdelávanie podľa individuálnych vzdelávacích programov.

T: 2002

Z: Sekcia 4 v spolupráci s orgánmi štátnej správy v školstve

6. V nárokoch vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov zrovnoprávniť postavenie učiteľa a vychovávateľa so špeciálnopedagogickým vysokoškolským vzdelaním. Postavenie učiteľa špeciálnej materskej školy s vysokoškolským vzdelaním zrovnoprávniť s postavením učiteľa špeciálnej školy.

T: 2003

Z: Sekcia 4 v spolupráci s odbormi 12 a 13

Postupné kroky strednodobého charakteru

7. Upraviť právne normy tak, aby v prvej etape v rámci povinnej školskej dochádzky a v druhej etape do 18. roku veku dieťaťa bola zabezpečená špeciálnopedagogická výchovno-vzdelávacia starostlivosť v školách pri zdravotníckych zariadeniach žiakom zo stredných škôl.

T: 2002 1. etapa

2004 2. etapa

Z: Sekcia 4 v spolupráci so zriaďovateľmi

8. Organicky začleniť do vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami získavanie počítačovej gramotnosti a vytvoriť pre to materiálne, priestorové a personálne podmienky.

T: proces realizovať postupne do r. 2004

Z: Sekcia 4 v spolupráci s orgánmi štátnej správy v školstve a samospr.

9. Zabezpečiť tvorbu metodických materiálov z oblasti problematiky špeciálnopedagogického poradenstva. Spracovať tréningové programy pre vzdelávanie rodičov detí so zdravotným postihnutím a programy pre stimuláciu vývinu detí v ranom a predškolskom veku, zapojiť rodičov k spolupráci so školou a zariadeniami špeciálnopedagogického poradenstva na participácii výchovy a vzdelávania detí so ŠVVP.

T: 2004

Z: ŠPÚ a poradne

10. Priechodnosť vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami zabezpečiť spracovaním výstupných štandardov.

T: 2005

Z: ŠPÚ

11. Zabezpečiť motiváciu pedagogických zamestnancov vedúcu k skvalitneniu vykonávanej práce uplatňovaním stupňovitého vzdelávania. Stupňovité vzdelávanie a samovzdelávanie spojiť s kreditným systémom vzdelávania s následným zvýšením platového ohodnotenia. Pripraviť právny predpis stupňovitého vzdelávania a zahrnúť samovzdelávanie do kreditného systému vzdelávania pedagogických zamestnancov.

T:2004

Z: sekcia 4 v spolupráci s odbormi 12 a 13

12. Zabezpečiť špeciálnopedagogické minimum v pregraduálnej príprave a postgraduálnom vzdelávaní absolventov pedagogických fakúlt ako základnú prípravu učiteľa a vychovávateľa pre integrované vzdelávanie detí so ŠVVP.

T: 2005

Z: Sekcia 5 v spolupráci so sekciou 4 a fakultami

Postupné kroky dlhodobého charakteru

13. Pre deti s autistickým syndrómom vytvoriť systém inštitucionálnej starostlivosti, ktorá bude zahŕňať depistáž, včasnú diagnostiku, poradenstvo, výchovu a vzdelávanie, prípravu na povolanie a začlenenie osôb s autizmom do pracovného procesu.

T:2010

Z: MŠ SR v spolupráci s orgánmi štátnej správy v školstve

14. Žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami umožniť predĺženie prípravy na povolanie. Predchádzať nezamestnanosti a v rámci celoživotného vzdelávania zriadiť v SR centrá pracovnej rehabilitácie, ktoré zabezpečia rekvalifikácie a rôzne kurzy pre získanie ďalších zručností s návaznosťou na uplatnenie sa na trhu práce.

T: 2010

Z: Sekcia 4 v spolupráci s NÚP a so zriaďovateľmi

15. Pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou rozšíriť a skvalitniť logopedickú starostlivosť v rezorte školstva.

T: 2010

Z: sekcia 4 MŠ SR

16. Dobudovať podľa potreby sieť zariadení špeciálnopedagogického poradenstva a orientovať ich aj ako špecializované poradenské centrá. Postupne orientovať špeciálne školy aj ako odborné, metodické a poradenské pracoviská. V každom kraji zriadiť detské integračné centrum s minimálne 10 pedagogickými a 5 nepedagogickými zamestnancami a v každom okrese špeciálnopedagogickú poradňu so 6-timi zamestnancami.

T: do r. 2015

Z: sekcia 4 MŠ SR v súčinnosti so zriaďovateľmi

17. Reformovať inštitucionálnu starostlivosť o deti a mladistvých s narušeným psychosociálnym a emocionálnym vývinom s využitím najnovších vedeckých a empirických poznatkov. Najefektívnejší model reedukácie postaviť na prioritě ľudskej osobnosti a tomu podriaďiť aj požiadavky na odborný personál.

T: 2015

Z: sekcia 4 MŠ SR v spolupráci so zriaďovateľmi

18. Legislatívne upraviť zriaďovanie poradenských centier pre študentov so zdravotným postihnutím na univerzitách a zriaďovanie inštitútu koordinátora pre prácu so zdravotne postihnutými študentmi na každej fakulte v SR.

T: do r. 2015

Z: sekcia 5 v spolupráci s odborom 13

19. Transformáciu, zmenu paradigmy špeciálneho školstva a výchovno-vzdelávacieho procesu detí so špeciálno-pedagogickými potrebami realizovať postupne. Programový rozvoj špeciálneho školstva v zmysle pripravovanej koncepcie uskutočniť v časovom horizonte do r. 2020 a zabezpečiť aby navonok i vnútornými mechanizmami bol porovnateľný so školskými sústavami krajín Európskej únie.

T: v texte

Z: Sekcia 4 a 5

20. Informáciu o realizácii postupných krokov predkladať na rokovanie operatívnej porady ministra za jednotlivé roky pravidelne koncom kalendárneho roku (v decembri).

T: v texte

Z: Sekcia 4

III.. Odporúčania na dosiahnutie realizácie opatrení a zámerov

Realizácia opatrení a zámerov je podmienená zmenou legislatívnych noriem a prístupu v oblastiach:

a)riadenia, b)financovania, c)výchovno-vzdelávacieho procesu d) a jeho personálneho zabezpečenia.

a) Na uskutočnenie zmien v oblasti riadenia na dosiahnutie cieľov uvedených v opatreniach a zámeroch je potrebné legislatívne upraviť alebo vypracovať nový školský zákon, zákon o školských zariadeniach, zákon o štátnej správe v školstve, novelizovať Zákonník práce, novelizovať zákon o plate spolu s katalógom pracovných činností, zákon o vysokých školách a iné legislatívne predpisy súvisiace s danou problematikou.

b) Zmenou, zlepšením a sprehľadnením finančného toku pre kvalitné zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu bude možné dosiahnuť realizáciu väčšiny cieľov uvedených v konkrétnych opatreniach a zámeroch.

- c) Skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu v zmysle humanizácie, demokratizácie, tvorivosti a samostatnosti, rozvíjania prosociálneho správania, využívania nových vzdelávacích technológií a ďalších dôležitých atribútov pre modernú otvorenú spoločnosť bude možné dosiahnuť prostredníctvom zmien v riadení, financovaní a dosiahnutím plynulej medzirezortnej spolupráce na všetkých úrovniach.
- d) Výchova a vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri nedostatočnom pokrytí všetkých činností: depistáže, diagnostiky, poradenských služieb pre deti vo veku ranom, predškolskom, školskom a adolescentnom, pre ich rodičov a učiteľov, mimoškolských aktivít, prístupu nových technológií, profesionálnej prípravy žiakov, ďalšieho vzdelávania učiteľov špeciálnych a bežných škôl nie je možná bez vykonávania týchto činností kvalifikovanými odborníkmi.
- e) Opatrenia súvisiace s prípravou pedagógov a ďalších odborníkov participujúcich na výchove a vzdelávaní a činnostiach s nimi súvisiacich je možné naplniť v spolupráci s vysokými školami a inštitúciami zodpovednými za ďalšie vzdelávanie.
- f) K zrovnoprávneniu vychovávateľov a učiteľov v materských školách s vysokoškolským špeciálnopedagogickým vzdelaním s učiteľmi je potrebné novelizovať príslušné ustanovenia Zákonníka práce a s ním súvisiace predpisy pre oblasť nárokov vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov. Motivácia absolventov pedagogických fakúlt k vykonávaniu profesie, na ktorú získali kvalifikačné predpoklady aj za finančnej účasti štátu, sa dá zabezpečiť o. i. ich primeraným mzdovým ohodnotením pri nástupe do zamestnania po ukončení štúdia, poskytnutím určitých sociálnych výhod za stanovených podmienok, ktoré by ho zaväzovali k odpracovaniu určenej doby v školstve, napr. poskytnutie študentskej pôžičky, služobného bytu a pod. Zvýšenie statusu a zabezpečenie stabilizácie kvalifikovaných odborníkov v školstve predpokladá ustanovenie definitívny.

IV. Záver

Návrh koncepcie je rámcový, predstavuje otvorený systém, ktorý je potrebné systematicky a sústavne dotvárať vo vzťahu k vznikajúcim objektívnym potrebám špeciálnopedagogickej teórie a praxe súvisiacej s rozvojom a zmenami spoločnosti. Navrhovaná koncepcia by mala vyústiť do zmeny celkového prístupu k výchove a vzdelávaniu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v neustále sa meniacich spoločenských podmienkach. Výsledok zmien, vzostupný trend je založený na stabilnej teoretickej báze a poznačený empiriou a pragmatizmom.

Pri zabezpečovaní starostlivosti o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je nevyhnutné dosiahnuť plynulú medzirezortnú spoluprácu. Spolupráca musí byť základným prvom vo všetkých sférach počnúc ústrednými orgánmi štátnej správy až po tímovú spoluprácu odborníkov v teréne.

Proces transformácie a vzostupného rozvoja špeciálneho školstva naráža na problémy sociálneho a pracovného uplatnenia a postavenia jednotlivca, individua. Tento vzťah, je výraz miery sociálnej spravodlivosti a výraz demokracie. Proces demokratizácie špeciálnej školy a edukácie postihnutých jedincov neskončil. Považujeme ho za program rozvoja špeciálneho školstva na začiatku tretieho tisícročia. Koniec druhého tisícročia bol naplnený demokratickými premenami masového charakteru. Začiatok tretieho tisícročia bude naplnený demokratickými premenami zameranými na jednotlivca na rozvoj individuálnych daností a schopností každého i postihnutého jedinca. V tomto procese má svoje výrazné zastúpenie špeciálny pedagóg.

